

Kultur og likestillingsdepartementet

INNSPILL TIL MANDAT TIL MANNSUTVALGET FRA MANNSFORUM

MANNSFORUM ØNSKER MANNSUTVALGET VELKOMMEN!

MannsForum vil gi Regjeringen v/ Likestillingsministeren honnør for å ta initiativ til etableringen av et nytt Mannsutvalg. MannsForum takker for invitasjon til å komme med innspill til mandat for utvalget.

MannsForum mener at tiden er overmoden for å sette søkelyset på utviklingen av gutter, menn og fedres livs- og likestillingsutfordringer. Det er også et sterkt behov for endringer i dagens familie- og likestillingspolitikk. Som landets største medlemsbaserte likestillingsorganisasjon for menn og fedre, ser vi frem til å være en nyttig ressurs og bidragsyter i Mannsutvalgets arbeid.

MannsForum har følgende innspill til Mannsutvalgets mandatsom vi har inndelt i de ulike oppgave-tema som etter vår erfaring bør ha høyest prioritet i utvalgets arbeid:

1. EVALUERING AV EFFEKTEN AV MANNSROLLEUTVALGET OG MANNSPANELETS INNSTILLINGER

Det er i år 31 år siden Mannsrolleutvalget, og 14 år siden Mannspanelet leverte sine rapporter med vurderinger av menns likestillingsbehov og forslag til tiltak for likestilling og likeverd for menn og fedre. Mannsrolleutvalget, under ledelse av Jens Stoltenberg, formulerte til og med et eget "Manifest" med ønsker og krav til en rekke likestillingstiltak for menn og fedre. Hverken Mannsrolleutvalgets innstilling i NOU 1991:3 eller Mannspanelet's forslag ble tatt alvorlig nok av politikerne til å bringe balanse i det vi oppfatter å være en klar kvinne- og morspresumsjon i likestillings- og familiepolitikken. Mannsrolleutvalgets gode forslag om utvidet foreldrepermisjon og øremerking av en egen farskvote av foreldrepermisjonen etter barnefødsel er imidlertid blitt gjennomført, og har betydd mye for barns tilknytningen til far, og likeverd for fedre. Forslaget om at den som ikke følger opp (saboterer) samværsretten kan fradømmes retten er imidlertid ikke fulgt opp. Samværsabotasje er fremdeles et stort og uløst problem som berører tusenvis av barn og fedre. De aller fleste av Mannsrolleutvalgets mange gode forslag ble dessverre lagt i skuffen, og er fortsatt uløste, men like aktuelle. Det er viktig å unngå at det nye Mannsutvalgets forslag lider samme skjebne.

Mannsutvalget bør få mandat til å evaluere oppfølgingen og gjennomføringen av Mannsrolleutvalget og Mannspanelet's innstillinger og konkrete forslag. Utvalget bør i denne sammenheng få mandat til å identifisere de viktigste årsakene til evt. manglende oppfølging av de mange gode forslag, og hvilke av forslagene som bør inkluderes i Mannsutvalgets arbeid og innstilling.

2. GUTTER ER FREMTIDENS MENN, GUTTEKRISEN MÅ TAS PÅ ALVOR

Mange av utfordringene til en stor del av dagens menn har en klar sammenheng med deres oppvekstsituasjon som gutter. Den kanskje viktigste årsaken til mange gutters utfordringer er knyttet til savnet av far og mangelen på gode mannlige rollemodeller hjemme og i de offentlige oppveksttjenestene. Den positive verdien av fars tilstedeværelse i gutter og jenters oppvekst er sterkt undervurdert. Ca. 30 % av dagens gutter opplever samlivsbrudd og av disse blir de fleste boende hos mor uten far hjemme. Mellom 25- til 40 000 barn (halvparten gutter) får ikke se sin far en vanlig måned,

hovedsakelig som en følge av mors sabotasje av barnas samvær med far. Mors samværsabotasje er ofte økonomisk motivert da NAV krever at far også skal betale bidrag til mor for de dagene barna skulle vært hos ham. Den sterke veksten i antall single «Solo»-mødre som velger assistert befruktning vil på sikt også føre til et alvorlig farssavn for de guttene som ikke bare vokser opp uten en far, men heller ikke får vite hvem som er deres biologiske far.

Mange gutter og unge menn vokser opp i dag med et negativt selvbilde i en kvinnedominert oppvekst uten far hjemme og/eller gode mannlige rollemodeller i barnehage og skole. Guttekrisen i den vestlige verden er godt beskrevet i boka «The Boy Crisis» av statsviteren og samlivsterapeuten Warren Farrell, hvor han dokumenterer at gutter som er vokst opp uten far hjemme er sterkt overrepresentert på negative statistikker over gutter som underpresterer på skolen, dropper ut av skolen, utvikler asosial adferd, misbruker rusmidler, utøver vold, begår lovbrudd og ender opp arbeidsløse/-uføre på sosial stønad/uføretrygd. Fire av fem skoleskytere er vokst opp uten far hjemme. Gutter og unge menn sakker idag stadig lenger akterut på mange områder i samfunnet og vi trenger mer forskning rundt årsakene til og omfanget av dette. Konsekvensene av barns, og spesielt gutters, manglende kontakt med far i oppveksten må inngå i forskningen. Det er viktig at mannlige forskere også er sterkt representert i denne forskningen.

Mannsutvalget bør derfor få mandat til å vurdere effekten på gutter (og jenters) selvfølelse og utvikling av å vokse opp uten far hjemme og med lite eller ingen kontakt med biologisk far ellers i oppveksten. Mandatet bør også omfatte forslag til effektive endringer i barne- og familiepolitikken og barneloven som kan føre til lik tilgang for barn til både far og mor i oppveksten.

Utvalget bør likeledes få oppdrag å vurdere effektive tiltak for å sikre gutter lik tilgang på far og mor også etter samlivsbrudd, inkl. delt bosted, og effektive sanksjoner mot sabotasje av barnas samvær med far.

3. GUTTEKRISEN FORSTERKES AV MANGLENDE MANNLIGE ROLLEMODELLER I OPPVEKST- OG OMSORGSSEKTOREN

De negative konsekvensene av gutters mangel på far og mannlige rollemodell i mange familier kunne vært delvis kompensert av godt tilbud på mannlige rollemodeller i de offentlige oppvekst- og omsorgstjenestene. Men i stedet virker den store kvinnedominansen her snarere motsatt. Med over 90 % kvinner i barnehager, ca. 85 % kvinner i barneskolen og ca. 75 % kvinner i ungdomsskolen er det langt mellom mannlige rollemodeller. Det samme gjelder i skolehelsetjenesten (ca. 99 %), pedagogisk/psykologiske tjenester (ca. 85 %), barnevernet (ca. 75 %), familievern (ca. 70 %). Den dominerende kvinnekulturen er mindre tilpasset gutter enn jenters mentor behov, med visse negative konsekvenser for gutters utvikling. Gutter og unge menn dominerer som nevnt statistikken over underprestasjoner og frafall i skolen. Jentene får bedre karakterer i alle fag bortsett fra kroppsøving, og utkonkurrerer guttene ved opptak til høyere utdanning.

Mannsutvalget bør derfor få i mandat å vurdere effekten av den sterke kvinnedominansen på gutter (og jenter), den alvorlige mangelen på mannlige rollemodeller i den offentlige oppvekstsektoren generelt, og i barnehager og skoler spesielt, samt familievern og barnevern m.v. Mandatet bør også omfatte effektive forslag som vil føre til bedre kjønnsbalanse i oppvekststyrkene, og bedre tilpassede oppvekststjenester/tilbud for gutter.

4. MANGE GUTTER, MENN OG FEDRE HAR STORE HELSE- OG LEVEKÅRSUTFORDRINGER

Samfunnet tar ikke menns særlige helse- og levekårsutfordringer på like stort alvor som kvinners. Det foreligger to offentlige utredninger om kvinners helse, og en tredje er iverksatt, men ingen for menns

helse. Det til tross for at menn har like store helseutfordringer som kvinner. Menn topper f.eks. alle negative statistikker over kreftofre, voldsofre, ulykkesofre, rusmisbrukere, overvektige mm. Menn har i gjennomsnitt nærmere fire år kortere levetid enn kvinner, og nesten dobbelt så mange menn som kvinner tar sine egne liv. Menn topper også statistikken over de enslige, arbeidsløse, barnløse, husløse, fattigste, fengselsinnsatte, krigstraumatiserte mv. Ca. 26 % av alle menn forblir barnløse, og uygjør hele 72 % blant de fattigste. Samlivsbrudd rammer menn og sønner hardere enn kvinner og døtre, og fører ofte til svekkete far-barn relasjoner. Mange tusen menn blir utsatt for samværsabotasje og foreldrefiendtliggjøring, og 25–40 000 fedre får ikke se sine barn en vanlig måned. Samværsabotasje og foreldrefiendtliggjøring er eksempler på psykisk vold med like stort skadepotensiale som fysisk vold. Mange menn blir også utsatt for fysisk vold av sine kvinnelige partnere. Mange fedre opplever ikke å bli tatt på alvor av barnevernet ved anmeldelse av samværsabotasje fra barnets mor side, og mange menn blir ikke tatt på alvor når de henvender seg til politiet for å anmelde vold fra partner. MannsForum kjenner til en rekke tilfeller der fedre har tatt sitt liv etter å ha blitt utsatt for langvarig samværsabotasje. Menns utfordringer er ofte avhengige av den sosiale konteksten, og det er også egne utfordringer knyttet til helse blant etniske minoriteter.

Mannsutvalget bør derfor få i oppdrag å vurdere nærmere omfanget og alvoret i gutter, menn og fedres levekår- og helseutfordringer. Utvalget bør i denne sammenheng vurdere behovet for en egen offentlig utredning av menns fysiske og psykiske helse, og økt forebyggende innsats mot selvmord blant menn.

5. LANGT FÆRRE MENN ENN KVINNER FÅR HØYERE UTDANNING

Gutter utgjør idag nesten bare en av tre studenter på universiteter og høyskoler. Likevel favoriseres fortsatt kvinner med ekstra kjønnspoeng for å få plass på ti ganger så mange studietilbud som menn. Det vil si at den kvinnelige kjønnsdominansen øker ytterligere, stikk i strid med uttalte mål om kjønnsbalanse. Kvinnefavoriseringen virker mannsdiskriminerende. Den skjeve utviklingen bidrar til at det utdannes for alt for få menn til en rekke viktige kjønnsensitive yrker og stillinger, som f.eks. lærere, helsesykepleiere, psykologer, leger, sosionomer, barnehagepedagoger mv. Det er et paradoks at myndighetene i dag prioriterer rekruttering av menn til veterinærstudiene som behandler dyr foran rekruttering av menn til sykepleiestudier, lærerstudier, psykologistudier, legestudier og andre studier til yrker som «behandler» mennesker. Den sterke favoriseringen av kvinnelige søkere ved opptak på de mannsdominerte studier, og nesten fraværet av tilsvarende favorisering av mannlige søkere ved opptak på de mange kvinnedominerte studier innebærer en forskjellsbehandling av kjønnene som virker diskriminerende på menn.

Mannsutvalget bør derfor få mandat til å vurdere omfanget og effekten av den store kjønnsubalansen i høyere utdanning i menns disfavør, samt kvinnefavoriseringen og diskrimineringen av unge menn ved opptak til studier i høyere utdanning.

Mandatet bør også omfatte vurdering av behovet for, og forslag til effektive tiltak for å oppnå flere menn og bedre kjønnsbalanse på særlig kjønnsensitive yrkesstudier, inkludert bruk av kjønnspoeng også til menn. Mannsutvalget bør likeledes få mandat til å vurdere de langsiktige konsekvensene av en fortsatt feminisering av offentlig sektor, og foreslå effektive tiltak for å rekruttere og beholde flere menn og bedre kjønnsbalansen i kommunal, fylkeskommunal og statlig forvaltning og virksomhet.

6. MENN YTER MER TIL VELFERDSSTATEN ENN KVINNER; ENN SÅ LENGE

Menns store bidrag til velferdsstaten blir ikke anerkjent i tilstrekkelig grad i dag, hvor hovedfokuset på lønnsgapet mellom kvinner og menn tilslører bidragsgapet mellom kjønnene. Lønnsgapet skyldes i all hovedsak at menn og kvinner i dag dels velger forskjellige yrker og arbeidsplasser, og at menn jobber flere timer enn kvinner i lønnet arbeid, i gjennomsnitt en time mer per dag. Likelønnskommisjonen

påviste at det i dag er likelønn for kvinner og menn for samme type arbeid i samme stilling med samme kompetanse og ansiennitet. Men menn har høyere sysselsettingsgrad, langt færre er deltidsarbeidende og færre er uføretrygdete. I henhold til Regjeringens Perspektivmelding bidrar menn i gjennomsnitt dobbelt så mye til velferdsstaten i løpet av et livsløp som kvinner; med hhv. 21,3 og 11,7 millioner kroner. Statens gjennomsnittlige netto bidrag til kvinner i løpet av et liv er fem ganger større enn bidraget til menn.

Men samfunnet bør ikke ta menns større positive bidrag for gitt i fremtiden. Menns yrkesdeltagelse har stagnert, og et økende antall unge menn representerer en belastning for velferdssamfunnet når de i stedet burde deltatt i finansieringen. Det er flere unge menn enn kvinner som må få sosial stønad eller trygd for livets opphold i dag. Erfaringer fra utlandet viser at det er en reell fare for at marginaliserte og stigmatiserte menn melder seg ut av samfunnskontrakten med de uheldige politiske konsekvenser det vil få for familiene, samfunnet og velferdsstaten.

Mannsutvalget bør derfor få mandat til å vurdere omfanget og utviklingen av menns bidrag og støtte til familiene, arbeidslivet og velferdssamfunnet, og hvordan man best kan sikre menns anerkjennelse og fortsatte støtte og bidrag.

7. KVINNESENTRISMEN I SAMFUNNET HAR FØRT TIL ØKT EMPATIGAP MELLOM KJØNNENE

Etter femti års aktiv framsnakking av kvinnelige verdier, og kritikk av menn, har det for mange festet seg et inntrykk av kvinner som det gode og menn som det dårlige(re) eller problematiske kjønn. «Begge kjønn er like, men det ene kjønn er likere enn det andre». Dette ubalanserte bildet bidrar til å skape økende avstand, mistillit og utrygghet mellom kjønnene. Det har resultert i et alvorlig empati-gap mellom jenter og gutter, mødre og fedre, kvinner og menn, med negative konsekvenser for forholdet mellom kjønnene. En gråtende jente/kvinne får empati, mens en gråtende gutt/mann ofte betraktes som patetisk (jfr. Bonde Tusvik i NRK Brennpunkt: Kjønnskampen 2019). Den i utgangspunktet positive maskuliniteten som historisk har handlet om kvaliteter som mot, styrke, selvtilit, virilitet, ansvarsfølelse, og det å stille opp for familien, har blitt ignorert eller fortiet i likestillingsdiskursen. I stedet har det vært, og er fortsatt, en tendens til stigmatisering av maskuline egenskaper, som ofte tolkes og utlegges som voldelig og undertrykkende og som forklaringsmodeller for negativ adferd. De aller fleste menn kjenner seg ikke igjen i dette bildet.

Mannsutvalget bør derfor få mandat til å vurdere omfanget av og alvoret i empatigapet mellom jenter og gutter, fedre og mødre, kvinner og menn i samfunnet og vurdere årsaken til og pådriverne for empatigapet. Utvalget bør få i mandat å vurdere og foreslå hensiktsmessige og effektive tiltak for å dempe kjønnsmotsetningene og styrke samholdet mellom kjønnene.

8. ALVORLIG MANGEL PÅ MENN I LIKESTILLINGSFORSKNINGEN OG FORVALTNINGEN

Empatigapet mellom kjønnene bør kunne sees i sammenheng med effekten av den store kjønnsubalansen og kvinnedominansen i de toneangivende og premissbærende aktørene og miljøene på likestillings feltet, hhv. i likestillingsforskningen og likestillingsforvaltningen. Menn utgjør bare ca. 10 % av kjønnsforskerne i fem av landets seks kjønns- og likestillingsforskningssentre og i tre av de fire Likestillingssentrene. Menn utgjør samtidig bare ca. 30 % av de ansatte byråkratene i likestillingsforvaltningen: Kultur- og likestillingsdepartementet, Likestillingsdirektoratet/Bufdir og Likestillingsombudet. Det samme gjelder barne- og familieforvaltningen: Barne- og familiedepartementet, Barne- og familiedirektoratet og Barneombudet. I tillegg har samtlige stortingspartier (med ett unntak), etablert egne formelle politiske nettverk for kvinner, ingen for menn. Det er rimelig å anta at den sterke underrepresentasjonen av menn i likestillings og familieforskningen og forvaltningen, samt partienes familie- og likestillingsnettverk har nær sammenheng med den strukturelle

kvinneprioriteringen i familie- og likestillingspolitikken. Bruken av feminismen som likestillingsideologi i utdanning og forvaltning bidrar til å fremmedgjøre menn og kan sannsynligvis forklare hvorfor ikke flere menn søker seg til kjønnsstudier, -forskning og forvaltning.

MannsForum vil minne om behovet for å sikre menns deltagelse, kompetanse og erfaring i FOU-oppdrag for Mannsutvalget, og stille krav om kjønnsbalanse med en minste-representasjon på 50 % menn hos alle organisasjoner/prosjektgrupper som Mannsutvalget skal tildele forsknings- og utredningsoppdrag som en del av utvalgets arbeid.

Mannsutvalget bør få mandat til å vurdere omfanget og effekten av den store kjønnsbalansen hos de toneangivende og premissbærende aktørene på likestillingsfeltet, og vurdere og foreslå effektive tiltak for å rekruttere flere menn til barne-/familie- og likestillingsforskningen og forvaltningen. Utvalget bør i denne sammenheng også vurdere forslag som kan gjøre kjønns- og likestillingsundervisningen og utdanningen mer attraktiv for menn.

9. LIKESTILLINGSPOLITIKKEN ER IKKE KJØNNSNØYTRAL; MENN BLIR DISKRIMINERT.

De siste 50 års kvinnekamp har endret samfunnet radikalt. Det har ført til økt likestilling på mange områder, med positive ringvirkninger særlig for kvinner, men også i en viss grad for menn. Men det fremherskende kvinnefokus har samtidig bidratt til en uheldig undervurdering og utvikling av menn, fedre og gutters livs- og likestillingsutfordringer i samfunnet. Dette har sannsynligvis sammenheng med statens inspirasjon av feminisme som likestillingsideologi. Få menn føler og opplever at feminismen er en positiv likestillingsideologi for menn. De færreste menn ønsker heller ikke en egen maskulin likestillingsideologi. Menn flest ønsker sannsynligvis en kjønnsnøytral likestillingsideologi. Kvinnefokus som ligger innebygget i Likestillingsloven favoriserer fortsatt kvinner foran menn, jfr. formålsparagraf § 1 der det står eksplisitt at «*Loven tar særlig sikte på å bedrekvinnens stilling*», ikke menns. Den implisitte betydningen kan oppfattes som; "foran menns". De andre Nordiske land har kjønnsnøytral likestillingslov. Et annet problem er at selv om loven definerer begrepet "likestilling" som: "Likeverd, like muligheter og like rettigheter", virker det som om likestillingspolitikken i praksis er omdefinert til "resultatlikhet", og fokuserer primært på å oppnå kjønnsbalanse for kvinner på attraktive mannsdominerte områder i samfunnet, men ikke omvendt.

Mannsutvalget bør få mandat til å vurdere konsekvensene av 50 års feminisme som likestillingsideologi for både menn og kvinner i likestillingspolitikken, og om feminismen er en hensiktsmessig likestillingsideologi for begge/alle kjønn for fremtiden. Mannsutvalget bør i den forbindelse også vurdere behovet for en revisjon og fornyelse av likestillingspolitikken, basert på en kjønnsnøytral statlig likestillingsideologi/-politikk og likestillingslov.

MannsForum ser frem til en positiv mottagelse av våre innspill til mandat for det nye Mannsutvalget, og til å være en positiv ressurs og deltager i Mannsutvalget og dets arbeid. Dokumentasjonen til MannsForums innspill er forankret i MannsForums Likestillingsbarometer med mannsperspektiv 2021, vedlagt.

Arne Børke

Leder MannsForum

Guttorm Grundt

Leder Likestillingsgruppa

